

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री दीपकराज जोशी
माननीय न्यायाधीश श्री तेजबहादुर के.सी.
आदेश

०७०-०३६२

मुद्दा: - उत्प्रेषणयुक्त परमादेश।

का.जि.का.म.न.पा. वडा नं.१६ घर भै हाल राष्ट्रिय प्रहरी प्रशिक्षण अपराध
अनुसन्धान विद्यालय महाराजगंजमा प्रधानाचार्य भई प्रहरी नायव महानिरीक्षक
पदमा कार्यरत पार्वती थापा१

निवेदक

विरुद्ध

प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय१

नेपाल सरकार, गृह मन्त्रालय१

प्रहरी प्रधान कार्यालय नक्साल, काठमाडौं१ विपक्षी

गैरकानूनी रूपमा प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षकको पदमा बढुवा गरिएका हाल
निमित्त प्रहरी महानिरीक्षक पदको जिम्मेवारी पाएका उपेन्द्रकान्त अर्याल१

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १०७ को उपधारा (२) बमोजिम दायर
भएको प्रस्तुत रिट निवेदनको संक्षिप्त तथ्य र ठहर यस प्रकार छ:-

विपक्षी उपेन्द्रकान्त अर्याललाई प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षक पदमा बढुवा गर्ने नेपाल
सरकारको मिति २०७०।७।१४ को निर्णय र सो पदमा पदस्थापन गराउने प्रहरी प्रधान
कार्यालयको मिति २०७०।७।१५ को पत्र बदर गरी सो पदमा आफूलाई बढुवा गर्नु
गराउन भनी सरकारको नाममा परमादेश समेत आदेशको माग गरी मैले यस सर्वोच्च

अदालतमा दायर गरेको ०७०-WO-०३५० को उत्प्रेषणयुक्त परमादेशको रिट निवेदनमा लिखित जवाफ मगाउने आदेश भै रिट निवेदन विचाराधीन रहेको अवस्थामा विपक्षी नेपाल सरकारले निज उपेन्द्रकान्त अर्याललाई मिति २०७०।८।१ देखि लागू हुने गरी विवादित प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षक पदबाट प्रहरी महानिरीक्षक पदमा पदोन्नति गर्ने निर्णय गरेको जानकारी भयो। त्यसै गरी गृह मन्त्रालय प्रहरी प्रशासन शाखाको मिति २०७०।७।२५ को पत्रबमोजिम उपेन्द्रकान्त अर्याल प्रहरी महानिरीक्षक भएको व्यहोरा अभिलेख किताबमा जनाई दिनु हुन भन्ने समेत उल्लेख भएबाट पनि विपक्षी उपेन्द्रकान्त अर्याल प्रहरी महानिरीक्षक भएको पुष्टि भएको छ। विपक्षीहरूको यस कार्यले विचाराधीन रिट निवेदनलाई प्रतिकूल प्रभाव पार्नुको साथै मेरो बढुवा हुने हकमा बञ्चित गरेको छ।

विपक्षी उपेन्द्रकान्त अर्यालको प्रहरी नियमावली, २०४९ को नियम २७ को उपनियम (२) बमोजिमको कार्य सम्पादन गर्न सक्ने क्षमता र उत्तरदायित्व बहन गर्न सक्ने खुबी नभएको, वैयक्तिक विवरण नभएको, भौगोलिक अनुभव, जेष्ठता, शैक्षिक योग्यता समेतको अंक कम भएको र वरियताक्रममा कनिष्ठ प्रहरी नायव महानिरीक्षक हुन भन्ने कुरा ०७०-WO-०३५० को रिट निवेदनमा उल्लेख भै सकेको छ। उक्त रिट निवेदनमा निजको बढुवालाई चुनौति दिएको अवस्थामा सोही नियमावलीको नियम २७ को उपनियम (१) बमोजिम प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा गरेको कार्य सर्वथा त्रुटिपूर्ण र गैरकानूनी छ। प्रहरी महानिरीक्षक कुवेरसिंह राना लगायत अतिरिक्त प्रहरी महानिरीक्षक नवराज ढकाल, भिष्म प्रसाई, दिनकर शमशेर राणा, पुष्कर रेग्मी र राजेश विक्रम शाह समेत एकै दिन मिति २०७०।७।२९ गते ३० वर्षे उमेर हदका कारण अनिवार्य अवकाश पाउनु हुने भई विदामा बस्नु भएकाले सो प्रहरी महानिरीक्षक पद र अतिरिक्त प्रहरी महानिरीक्षकको रिक्त हुने पदमा प्रहरी नियमावली, २०४९ को नियम २७ बमोजिम अतिरिक्त प्रहरी महानिरीक्षक नभएको अवस्थामा प्रहरी नायव महानिरीक्षकहरू मध्येबाट म कार्यसम्पादन गर्न सक्ने क्षमता, उत्तरदायित्व बहन गर्न सक्ने खुबी, आफूमुनिका कर्मचारीलाई नियन्त्रण, निर्देशन, प्रोत्साहन गर्ने क्षमता भएकी निवेदिकालाई

प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा गर्नु पर्नेमा नगरेको विपक्षीहरूको कार्य वदनियतपूर्ण छ। सो कुरा विपक्षी उपेन्द्रकान्त अर्याललाई नै अतिरिक्त प्रहरी महानिरीक्षक भएको १२ दिन पछि महानिरीक्षक पदमा बढुवा गर्नुले पनि वदनियतपूर्ण कार्यको पुष्टि गरेको छ।

अतः नेपाल सरकारले विपक्षी उपेन्द्रकान्त अर्याललाई प्रहरी महानिरीक्षकमा बढुवा गर्ने गरेको मिति २०७०।७।२५ को निर्णयले मेरो नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ द्वारा प्रदत्त स्वतन्त्रता, समानता र रोजगारी गर्न पाउने संवैधानिक हक तथा प्रहरी नियमावली, २०४९ अनुसारको क्षमता, खुबी, आफूमुनिका कर्मचारीलाई नियन्त्रण, निर्देशन, प्रोत्साहन गर्ने क्षमताको आधारमा बढुवा हुन पाउने कानूनी हकमा आघात पुगेको हुँदा नेपाल सरकारको मिति २०७०।७।२५ को निर्णय लगायतका काम कारवाही सोही संविधानको धारा १०७ को उपधारा (२), संयुक्त राष्ट्र संघबाट पारित विभिन्न प्रस्ताव, नेपाल पक्ष भएका विभिन्न सन्धी, महासन्धी र अभिसन्धीको आधारमा उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरी उपेन्द्रकान्त अर्याललाई हाल निमित्त महानिरीक्षकमा दिएको जिम्मेवारी र मिति २०७०।८।१ देखि प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा नियुक्ति दिने गरी भएको निर्णय हाल कार्यान्वयन नगर्नु, नगराउनु, प्रहरी महानिरीक्षक पदको काम गर्न नदिनु, नदिलाउनु भन्ने व्यहोराले विपक्षीहरूको नाममा अन्तरिम आदेश जारी गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराले पार्वती थापाले यस अदालतमा दायर गरेको रिट निवेदन।

यसमा विपक्षीहरूबाट १५ दिनभित्र लिखित जवाफ मगाउनु। अन्तरिम आदेश जारी हुने नहुने सम्बन्धमा विचार गर्दा प्रत्यर्थी उपेन्द्रकान्त अर्याललाई नेपाल सरकारको मिति २०७०।७।१४ को निर्णयबाट प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षक पदमा बढुवा गरिएकोमा सो बढुवा नियुक्ति उपर निवेदिकाको यस अदालतमा ०७०-WO-०३५० को रिट निवेदन परेको र सो रिट निवेदनमा भएको आदेश बमोजिमको सूचना प्रत्यर्थीहरूलाई तामेल नहुँदै निज प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षक उपेन्द्रकान्त अर्याललाई मिति २०७०।७।२५ मा तत्काल प्रभावी हुने गरी तत्कालीन प्रहरी महानिरीक्षकबाट आफू बिदामा बस्ने भएको भनी निमित्त प्रहरी

महानिरीक्षकको हैसियतमा काम गर्न भनी अख्तियारी दिएको भन्ने प्रहरी प्रधान कार्यालयको मिति २०७०।७।२५ को पत्रबाट देखिएको छ भने सोही मिति २०७०।७।२५ मा नेपाल सरकारबाट मिति २०७०।८।१ बाट लागू हुने गरी निजलाई प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षकको पदबाट प्रहरी महानिरीक्षकको पदमा बढुवा गरिएको भन्ने गृह मन्त्रालयबाट मिति २०७०।७।२५ च.नं. प्र.प्र.टी. १३५/५०६ को पत्रबाट देखिएको छ। प्रचलित कानूनी व्यवस्था बमोजिम प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा गर्दा प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षक पदमा कार्यरत मध्येबाट कार्यसम्पादन गर्ने सक्ने क्षमता, उत्तरदायित्व बहन गर्न सक्ने खुबी तथा आफू मुनिका कर्मचारीलाई नियन्त्रण, निर्देशन, प्रोत्साहन र परिचालन गर्ने क्षमताको आधारमा बढुवा गर्नु पर्ने भन्ने व्यवस्था भएको देखिएको र निज प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षकलाई नै उक्त पदमा नेपाल सरकारबाट बढुवा गरी सो बमोजिम बढुवा गरिएको पदमा निजले मिति २०७०।८।२ मा दर्ज्यानी चिन्ह प्राप्त गरी हाल सो प्रहरी महानिरीक्षकको पदको पदभार ग्रहण गरी कामकाज गरी आएको देखिँदा निजलाई बढुवा गरिएको निर्णय कानून विपरीत रहेको भन्ने प्रथम दृष्टिमा देखिन आएन। प्रत्यर्थीले बढुवा भएको पदको पदभार ग्रहण गरी हालसम्म कामकाज गरी आएको अवस्थामा अन्तरिम आदेश जारी गर्दा सुविधा सन्तुलनको दृष्टिबाट निवेदिकालाई भन्दा प्रत्यर्थीलाई बढी मार्का पर्न सक्ने देखिँदा अन्तरिम आदेश जारी गर्नुपर्ने पूर्वअवस्था विद्यमान नरहेकोले अन्तरिम आदेश जारी गर्न उपयुक्त र आवश्यक समेत नदेखिँदा माग बमोजिम अन्तरिम आदेश जारी गर्न मिलेन भन्ने समेत व्यहोराको यस अदालतको मिति २०७०।८।६ को आदेश।

प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षक उपेन्द्रकान्त अर्याललाई प्रहरी महानिरीक्षक पदमा प्रहरी ऐन, २०१२, ऐ. नियमावली, २०४९ तथा प्रहरी सेवाको पदमा नियुक्ति र बढुवा गर्दा अपनाउनु पर्ने सामान्य सिद्धान्त, २०६९ को परिधिभिन्न रहेर कानून बमोजिम बढुवा गरिएको हो। रिक्त रहेको प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा गर्दा प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षक पदमा कार्यरतमध्येबाट कार्यसम्पादन गर्न सक्ने क्षमता र दक्षता भएको, उत्तरदायित्व बहन गर्न

सक्ने खुबी तथा आफूमुनिका कर्मचारीलाई नियन्त्रण, निर्देशन, प्रोत्साहन र परिचालन गर्न सक्ने आधारमा नेपाल सरकारले उपयुक्त उम्मेदवारलाई बढुवा गर्नेछ भनी प्रहरी नियमावली, २०४९ को नियम २७ मा भएको व्यवस्था अनुरूप नै नेपाल सरकारले उपेन्द्रकान्त अर्याललाई प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षकबाट प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा गरेको हो। जहाँसम्म रिट निवेदिकालाई प्रहरी महानिरीक्षक पदमा स्वतः बढुवा गरी जिम्मेवारी दिनु दिलाउनु भनी परमादेश जारी गरी पाउँ भन्ने निवेदन जिकीर छ, सो सम्बन्धमा रिट निवेदिका मिति २०७०।८।११ मा प्रहरी नायव महानिरीक्षक पदबाट ५ वर्षे सेवा अवधि पूरा गरी अनिवार्य अवकास पाई सेवा निवृत्त भएको कारण प्रस्तुत रिट निवेदनको औचित्य नहुँदा रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराले विपक्षी नेपाल सरकार, गृह मन्त्रालायका तर्फबाट पेश भएको लिखित जवाफ।

प्रहरी महानिरीक्षक कुवेरसिंह राना मिति २०७०।८।१ देखि लागू हुने गरी अनिवार्य अवकास हुने भई रिक्त हुने प्रहरी महानिरीक्षक पदमा सोही मितिदेखि लागू हुने गरी नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषदको बैठकबाट प्रहरी नियमावली, २०४९ को नियम २७ को उपनियम (१) बमोजिम प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षक उपेन्द्रकान्त अर्याललाई बढुवा गरिएको हो। उक्त नियमावलीको नियम २७ को उपनियम (१) मा प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा गर्दा प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षकहरू मध्येबाट र प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षक नरहेको अवस्थामा प्रहरी नायव महानिरीक्षकहरूबाट कार्यसम्पादन गर्न सक्ने क्षमता, उत्तरदायित्व बहन गर्न सक्ने खुबी तथा आफूमुनिका कर्मचारीलाई नियन्त्रण, निर्देशन, प्रोत्साहन र परिचालन गर्न सक्ने क्षमताको आधारमा नेपाल सरकारले उपयुक्त उम्मेदवारलाई प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा गर्ने छ भन्ने व्यवस्था रहेकोले नेपाल सरकारले सोही अधिकार प्रयोग गरी उपेन्द्रकान्त अर्याललाई प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा गरिएको हो। सो निर्णयमा कुनै कानूनी वा प्रकृयागत त्रुटि रहेको भनी निवेदिकाको निवेदनमा उल्लेख गर्न सकेको देखिँदैन।

अतः कार्यसम्पादन गर्न सक्ने क्षमता, उत्तरदायित्व वहन गर्न सक्ने खुबी तथा आफूमुनिका कर्मचारीलाई नियन्त्रण, निर्देशन, प्रोत्साहन र परिचालन गर्न सक्ने क्षमताको आधारमा नेपाल सरकारले गरेको निर्णयबाट निवेदिकाको संविधान र कानून प्रदत्त अधिकारमा आघात नपुग्ने हुँदा समेत प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराले विपक्षी प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालयको तर्फबाट पेश भएको लिखित जवाफ ।

रिट निवेदिकाले रिट निवेदनमा उठाएका अधिकांश तर्क आत्मापरक छ । कानूनमा भएको व्यवस्थासँग त्यसको कुनै सम्बन्ध रहेको छैन । रिट निवेदनमा मुलतः म प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षक पदमा बढुवा नै नभएको र प्रहरी नायब महानिरीक्षक नै भएको तर्क गरिएको छ । निवेदिकाले यस अघि दायर गरेको निवेदनमा अन्तरिम आदेश नभै मेरो प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षकमा भएको बढुवा कार्यान्वयन भै सकेको छ । त्यसपश्चात म मात्र प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षक भएको र अन्य कुनै प्रतिस्पर्धी समेत नरहेको अवस्थामा मलाई प्रहरी नियमावली, २०४९ को नियम २७ को उपनियम (१) मा भएको कानूनी व्यवस्थाको आधारमा नेपाल सरकारले प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा गरेको हो । उक्त बढुवा प्रकृत्यामा कुनै कानूनको त्रुटि नहुँदा प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराले विपक्षी प्रहरी महानिरीक्षक उपेन्द्रकान्त अर्यालको तर्फबाट पेश भएको लिखित जवाफ ।

सेवा प्रवेशमा जेष्ठता हुँदा बढुवाको लागि प्रथामिकता पाउने भन्ने अर्थ गर्न मिल्दैन । निवेदिकाले मैले जिम्मेवारी कुशलतापूर्वक निर्वाह गरेकी छु, म मा उत्तरदायित्व वहन गर्न सक्ने खुबी छ भन्दैमा हुने होईन । कुनै पनि कर्मचारीमा कार्यसम्पादन गर्न सक्ने क्षमता र उत्तरदायित्व वहन गर्न सक्ने खुबी नहुने होईन । सेवा प्रवेश पश्चात हासिल गरेको ज्ञान, सिप, तालिम समेतबाट कार्य दक्षतामा प्रभावकारी हुँदै जाने विषय हो । बढुवाको लागि संभाव्य उम्मेदवार मध्ये जसमा यस्तो क्षमता र खुबी बढी रहेको भन्ने आधार नेपाल सरकारलाई लाग्छ, उसैलाई बढुवा गर्न सक्ने अख्तियारीको आधारमा प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षक उपेन्द्रकान्त अर्याललाई प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा गरेको कार्यले निवेदिकाको संविधान

र कानून प्रदत्त हकमा कुनै आघात नपुग्ने हुँदा प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराले विपक्षी प्रहरी प्रधान कार्यालयको तर्फबाट पेश भएको लिखित जवाफ।

नियमबमोजिम दैनिक पेशी सूचीमा चढी पेश हुन आएको प्रस्तुत रिट निवेदनको सकल मिसिलको अध्ययन गरी निवेदिकाको तर्फबाट उपस्थित विद्वान अधिवक्ताहरू डा. श्री चन्द्रकान्त ज्ञवाली, श्री दिनेशराज सत्याल, श्री गौबहादुर आले मगर र श्री ईन्दिरा कुमारी श्रीषले निवेदिकाले यस भन्दा पहिले पनि नेपाल सरकारले मिति २०७०।७।१४ मा यिनै विपक्षी उपेन्द्रकान्त अर्याललाई प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षक पदमा बढुवा गरेकोले नेपाल सरकारको उक्त निर्णय प्रहरी नियमावली, २०४९ को नियम २७ को उपनियम (२) विपरीत भनी ०७०-WO-०३५० को रिट निवेदन दायर गरेकोमा उक्त रिट निवेदन पनि आज साथै पेशी चढेको छ। यस विवादमा उक्त रिट निवेदन भन्दा केही फरक तथ्य र कानूनी प्रश्न समावेश भएको छ। ०७०-WO-०३५० को रिट निवेदनमा विपक्षी उपेन्द्रकान्त अर्याललाई प्रहरी नायब महानिरीक्षक मध्येबाट प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षक पदमा बढुवा गरेको तथ्य समावेश थियो भने यसमा निज विपक्षीलाई नै प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षक पदमा बढुवा गरेको १२ दिनमा नै तत्काल प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा गरेको तथ्य प्रहरी नियमावली, २०४९ को नियम २७ को उपनियम (१) विपरीत भएको भन्ने प्रश्न समावेश भएको छ।

उक्त नियम २७ को उपनियम (१) मा उपनियम (२) मा भएको भन्दा आफूमुनिका कर्मचारीलाई नियन्त्रण, निर्देशन, प्रोत्साहन र परिचालन गर्न सक्ने क्षमताको आधारमा नेपाल सरकारले उपयुक्त उम्मेदवारलाई प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा गर्ने छ भन्ने व्यवस्था थप भएको छ। जवकी समान तह र पदमा कार्यरत रहेका मध्येबाट बढुवा गर्दा जेष्ठता समेतलाई ध्यान दिनु पर्दछ। तर नेपाल सरकारले मिति २०७०।७।२५ मा उपेन्द्रकान्त अर्याललाई प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा गर्दा जेष्ठता र योग्यता जस्ता कुरालाई हेरेको देखिँदैन। विपक्षी नेपाल सरकारले निवेदिकाको उपनियम (१) बमोजिमको आफूमुनिका कर्मचारीलाई नियन्त्रण, निर्देशन, प्रोत्साहन र परिचालन गर्न सक्ने क्षमता नभएको भन्न सकेको छैन।

एकातिर प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षक पदमा बढुवा गरेको विवाद विचाराधीन रहेको अवस्थामा विचाराधीन रिट निवेदनलाई प्रभावित पार्ने गरी विवादित व्यक्तिलाई नै प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा गरिएको अवस्था छ भने अर्कोतिर बढुवा गर्दा बढुवाको सामान्य सिद्धान्त अवलम्बन गरिएको छैन। हाल निवेदिका सेवा निवृत्त भएको भएकाले परमादेशको आदेश जारी गर्न नमिले पनि उत्प्रेषणको आदेश जारी गर्न मिल्छ। तसर्थ उत्प्रेषणको आदेश जारी हुनु पर्दछ भन्ने व्यहोराले बहस प्रस्तुत गर्नु भयो।

विपक्षी नेपाल सरकारको तर्फबाट उपस्थित विद्वान सहन्यायाधिवक्ता श्री रेवतीराज त्रिपाठीले निवेदिकाले नेपाल सरकारले मिति २०७०।७।२५ मा उपेन्द्रकान्त अर्याललाई प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा गरेको विरुद्ध रिट निवेदन दायर गरेको देखिन्छ। तर उपेन्द्रकान्त अर्याल प्रहरी महानिरीक्षक पद र निवेदिका प्रहरी नायब महानिरीक्षक पदबाट दुवै सेवा निवृत्त भै सकेको अवस्था छ। यसै कारण रिट जारी हुने अवस्था छैन। तसर्थ प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुनु पर्दछ भन्ने समेत व्यहोराले प्रस्तुत गर्नु भएको बहस समेत प्रस्तुत गर्नु भयो।

दुवै तर्फका विद्वान कानून व्यवसायीहरूले गर्नु भएको उपरोक्त बमोजिमको बहस सुनी निवेदन माग बमोजिमको आदेश जारी हुनु पर्ने हो, होइन भन्ने सम्वन्धमा निर्णय दिनु पर्ने देखियो।

निर्णयतर्फ विचार गर्दा निवेदिकाले प्रहरी नियमावली, २०४९ को नियम २७ को उपनियम (१) मा उल्लेख भए अनुसार प्रहरी महानिरीक्षकहरूमध्येबाट र प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षक नरहेको अवस्थामा प्रहरी नायब महानिरीक्षकहरूमध्येबाट कार्य सम्पादन गर्न सक्ने क्षमता, उत्तरदायित्व बहन गर्न सक्ने खुबी तथा आफूमुनिका कर्मचारीलाई नियन्त्रण, निर्देशन, प्रोत्साहन र परिचालन गर्न सक्ने क्षमताको आधारमा नेपाल सरकारले उपयुक्त उम्मेदवारलाई प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा गर्ने छ भन्ने व्यवस्था अनुसार मापदण्ड बनाई प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा गर्नु पर्नेमा नियमावलीमा उल्लेख भएको मापदण्ड क्षमता,

खुबी, आफूमुनिका कर्मचारीलाई नियन्त्रण, निर्देशन, प्रोत्साहन र परिचालन गर्न सक्ने क्षमताको मूल्याङ्कन नगरी विपक्षी उपेन्द्रकान्त अर्याललाई प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा गरेको निर्णय आत्मागत छ। कानूनमा उल्लेख भएको आधार वस्तुगत रूपमा लागू हुनु पर्दछ। प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा गर्दा नेपाल सरकारले प्रवृत्त भावना राखी पूर्वाग्राही निर्णय लिएको छ। म प्रति प्रवृत्त भावना राखी विपक्षी उपेन्द्रकान्त अर्याललाई बढुवा गर्ने नेपाल सरकारको मिति २०७०।७।२५ को निर्णयले मेरो संविधान प्रदत्त समानता, स्वतन्त्रता, रोजगारी गर्न पाउने हक र प्रहरी ऐन, नियमावली प्रदत्त कानूनी हकमा आघात पुगेको हुँदा नेपाल सरकारको मिति २०७०।७।२५ को निर्णय लगायतका काम कारवाही नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १०७ को उपधारा (२) बमोजिम उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरी आफूलाई प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा हुने गरी परमादेशको आदेश जारी गरी पाउन माग गरेको देखिन्छ।

विपक्षी प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय र गृह मन्त्रालयको लिखित जवाफमा प्रहरी नियमावली, २०४९ को नियम २७ को उपनियम (१) मा प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षक पदमा बढुवा गर्दा कार्य सम्पादन गर्न सक्ने क्षमता, उत्तरदायित्व बहन गर्न सक्ने खुबी, आफूमुनिका कर्मचारीलाई नियन्त्रण, निर्देशन, प्रोत्साहन र परिचालन गर्न सक्ने क्षमताको आधारमा नेपाल सरकारले उपयुक्त उम्मेदवारलाई प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा गर्ने छ भन्ने व्यवस्था भएकोले मिति २०७०।७।२५ मा प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षक उपेन्द्रकान्त अर्याललाई प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा गरेको कार्य कानूनसम्मत भएको भन्ने व्यहोरा उल्लेख भएको देखिन्छ।

विपक्षी उपेन्द्रकान्त अर्याललाई नेपाल सरकारले मिति २०७०।७।२५ मा मिति २०७०।८।१ देखि लागू हुने गरी नेपाल प्रहरीको प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा गरेको कुरा मिसिल संलग्न प्रमाण कागजहरूबाट देखिन्छ। निवेदिकाले प्रस्तुत रिट निवेदन दायर गर्नु भन्दा पहिले पनि निज विपक्षी उपेन्द्रकान्त अर्याललाई नेपाल सरकारले मिति

२०७०।७।१४ मा प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षक पदमा बढुवा गरेको क्रिया प्रहरी नियमावली, २०४९ को नियम २७ को उपनियम (२) को विपरीत भनी ०७०-WO-०३५० को रिट निवेदन दायर भएको देखिन्छ। उक्त रिट निवेदनमा विपक्षी नेपाल सरकारको मिति २०७०।७।१४ को निर्णय उक्त उपनियम (२) को विपरीत भनी दावी गरेको देखिन्छ भने यस विवादमा मिति २०७०।७।२५ मा भएको निर्णय उपनियम १ को विपरीत भएको भन्ने व्यहोराले दावी गरेको देखिन्छ।

प्रहरी नियमावली, २०४९ को नियम २७ को उपनियम १ मा प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा गर्दा अतिरिक्त महानिरीक्षकहरूमध्येबाट र प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षक नरहेको अवस्थामा प्रहरी नायव महानिरीक्षकहरूमध्येबाट कार्य सम्पादन गर्न सक्ने क्षमता उत्तरदायित्व बहन गर्न सक्ने खुबी तथा आफू मुनिका कर्मचारी कर्मचारीलाई नियन्त्रण, निर्देशन, प्रोत्साहन र पारिचालन गर्ने क्षमताको आधारमा नेपाल सरकारले उपयुक्त उम्मेदवारलाई प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा गर्ने छ भन्ने कानूनी व्यवस्था भएको देखियो।

उक्त कानूनी व्यवस्था समेतको आधारमा हेर्दा नेपाल सरकारले मिति २०७०।७।२५ मा विपक्षी उपेन्द्रकान्त अर्याललाई प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा नियुक्ति गर्दा निज प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षक पदमा कार्यरत रहेको देखिन्छ। प्रहरी नियमावली, २०४९ को व्यवस्था अनुसार नेपाल प्रहरीमा रिक्त रहेको प्रहरी महानिरीक्षकको पद प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षकहरूमध्येबाट बढुवा गरिने हो। धेरै जना प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षक भएको अवस्थामा नेपाल सरकारले प्रहरी ऐन र नियमावली बमोजिम उपयुक्त उम्मेदवारको छनौट गर्ने अवस्था आउँछ। यस विवादमा प्रहरी महानिरीक्षक बढुवा गर्दा एक जना मात्र प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षक विपक्षी उपेन्द्रकान्त अर्याल भएको अवस्थामा निवेदिकाको भनाई अनुसार नेपाल सरकारले Pick and Choose को आधारमा इच्छित व्यक्तिलाई प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा गरेको भन्न मिल्ने अवस्था देखिएन।

निवेदिकाको विपक्षी उपेन्द्रकान्त अर्याललाई प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षक पदमा बढुवा नगरी सिधै प्रहरी नायब महानिरीक्षकहरूबाट उपयुक्त उम्मेदवार छनौट गरी प्रहरी महानिरीक्षक नियुक्त हुनु पर्दछ, त्यसमा आफू नै हुनु पर्दछ भन्ने वैद्य अपेक्षा (legitimate expectations) पनि रहेको देखिन्छ। वैद्य अपेक्षा (legitimate expectations) राखेर नै निवेदिकाले विपक्षी उपेन्द्रकान्त अर्यालको बढुवा बदर हुनु पर्दछ भनी निवेदन दायर गरेको भएता पनि निवेदिका मिति २०७०।८।११ मा र विपक्षी उपेन्द्रकान्त अर्याल प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षक हुँदै प्रहरी महानिरीक्षकको पदमा पुगी दुवै राजपत्राङ्कित प्रहरी अधिकारीहरू यस विवादको सुनुवाई नहुँदै सेवा निवृत्त भएको तथ्य मिसिल संलग्न कागजातबाट देखिँदा प्रस्तुत रिट निवेदनको औचित्य देखिएन। तसर्थ खारेज हुने ठहर्छ। दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल अभिलेख शाखामा बुझाई दिनु।

न्यायाधीश

उक्त आदेशमा सहमत छु।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत: भीमबहादुर निरौला

कम्प्युटर: मन्दिरा रानाभाट

ईति सम्बत २०७४ साल जेष्ठ महिना २९ गते रोज २ शुभम् ----- ।